

- підняття ціни за одиницю товару має бути пропорційно коливанню ціни такого товару на ринку.

Відповідно до сталої судової практики, для правомірного збільшення ціни за одиницю товару обов'язково повинно бути документальне підтвердження факту зростання ціни на ринку. Пропорційність у цьому випадку означає: на скільки відсотків відбулося коливання ціни такого товару на ринку, на стільки ж можна підняти ціну за одиницю товару, але не більше ніж на 10 %.

З огляду на практику Верховного суду України, для застосування част. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до уваги мають брати лише ті коливання ціни, що відбулися після укладання договору про закупівлю чи після чергового підвищення ціни за одиницю товару сторонами такого договору про закупівлю.

Надання правової оцінки умовам укладеного договору про закупівлю товарів, робіт і послуг та додатковим угодам до нього виходить за межі компетенції судових експертів-економістів. Дослідженню підлягає проведений відповідним контролюючим органом розрахунків зайво сплачених коштів постачальнику внаслідок підвищення ціни товарів (робіт / послуг) за відсутності коливання (непропорційно коливання) ціни таких товарів (робіт / послуг) на ринку.

До уваги беруться залучені до тендерної документації цінові пропозиції, які документально підтверджують факт зростання ціни товарів (робіт / послуг) на ринку з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару.

#### **Перелік джерел посилання**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 31.08.2023).
3. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 31.08.2023).
4. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 31.08.2023).
5. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII (зі змін та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 31.08.2023).

### **Спеціальні знання експерта-економіста в контексті трансформації економічних відносин**

**Олексій Горлачук,**

канд. екон. наук, Тернопільський НДЕКЦ МВС України, м. Тернопіль, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8982-2438>, e-mail: [horlachuk@ukr.net](mailto:horlachuk@ukr.net)

*Розглянуто використання спеціальних економічних знань в умовах турбулентності економічних відносин, які зазнають впливу різноманітних екзогенних та ендогенних чинників.*

**Ключові слова:** спеціальні знання; економічні відносини; судова економічна експертиза; економічне середовище; інформаційні технології.

### **Specific expertise of forensic economist in transformation context of economic relations**

**Oleksiy Horlachuk**

*Use of special economic knowledge in the conditions of turbulent economic relations that are affected by various exogenous and endogenous factors is considered.*

**Keywords:** specific expertise; economic relations; forensic economic examination; economic environment; information technologies.

У сучасній судово-правовій системі важливе місце як ефективному інструменту належить судовій експертизі. Її значення обумовлено специфічними завданнями, які стоять перед судово-правовою системою та потребують розв'язання у процесуальному полі. У сфері економічних відносин такі завдання розв'язують судово-економічна експертиза як синергічне поєднання спеціальних економічних та юридичних знань. Судово-слідчі органи під час розслідування економічних злочинів (особливо складних за схемою свого здійснення) для визначення економічного боку їх обставин потребують використання спеціальних економічних знань.

Конституція України (п. 14 ст. 92) встановлює, що засади судової експертизи визначаються винятково законами України [1]. Це свідчить про те, що питання використання спеціальних знань перебуває у нормативно-правовому полі, а визначення цього поняття у вітчизняному законодавстві не закріплено.

В умовах турбулентності економічних відносин, зумовлених дією ендегенних та екзогенних (зокрема, нестабільністю правового середовища) чинників, проблема спеціальних економічних знань є надзвичайно важливою та формує високі вимоги до інституту судових експертиз.

Спеціальні економічні знання — це знання, вміння, навички і практичний досвід обізнаних у сфері економіки осіб із питань, які відображають сучасний рівень розвитку економічної науки, об'єктів, явищ і процесів [3, с. 217].

Цей вид спеціальних знань — на межі економічних наук і правових норм, які регламентують господарське життя, що спричиняє численні наукові дискусії щодо обсягу спеціальних знань судового експерта як учасника кримінального провадження під час розслідування економічних злочинів правоохоронними органами.

Спеціальні знання у сфері економіки можуть мати основні носії цих знань — судові експерти (фахівці — працівники державних спеціалізованих установ, а також ті, хто не є працівниками цих установ), аудитори (державні установи, приватні аудитори, аудиторські фірми) і ревізори. Спільною базою, що об'єднує ці різновиди спеціальних економічних знань, є економічна сфера, а саме багатоаспектність сучасної виробничо-господарської та фінансової діяльності суб'єктів господарювання, яка відображена насамперед у відповідних бухгалтерських документах. Судова економічна експертиза як специфічна галузь знань має процесуальний зміст, тоді як ревізія та аудит — це різновиди фінансового контролю економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Можна виокремити чинники, які впливають на становлення та застосування спеціальних знань: розвиток загальнотеоретичних знань; виникнення та розвиток на базі загальнотеоретичних знань криміналістичних та інших прикладних (спеціальних) знань; залучення спеціалістів до процесу розслідування кримінальних проваджень; використання наукових знань під час проведення експертних досліджень, які виступають доказами у кримінальному провадженні [2, с. 13].

До цього переліку варто додати й такий важливий чинник, як відносини власності, які є домінуючими в економічному середовищі, оскільки судова економічна експертиза досліджує багатогранну економічну сферу, тому зміна відносин власності, яка є фундаментальною для певного типу економічної системи господарювання та соціально-економічних відносин, впливає на методологічний інструментарій судової економічної експертизи, а відтак і на розвиток спеціальних економічних знань.

Розглядаючи економічні відносини у сфері матеріального виробництва, можна виявити характерні залежності щодо рівня ефективності використання спеціальних економічних знань, а також об'єктивної потреби судово-слідчих органів у цьому виді судової експертизи в сучасних умовах трансформації економічних відносин:

- ефективність використання спеціальних економічних знань у правовій системі зростає в міру забезпечення стабільності економічного середовища, яке регламентовано правовими нормами, і навпаки — ефективна діяльність судово-експертної діяльності в судово-правовій системі зменшується в міру

зниження стабільності економічних відносин та дієвості нормативно-правового законодавства;

- у міру ускладнення господарських процесів, що є наслідком інтенсивного розвитку інформаційних технологій та комунікацій, а також ускладнення алгоритмів учинення економічних злочинів, зростає потреба у спеціальних економічних знаннях (ця залежність характерна для товарно-грошового виробництва і має стійкий тренд у своєму розвитку).

Спеціальні економічні знання є невіддільними від економічної діяльності, оскільки їх базою є сукупність економічних наук, що пояснюють процеси суспільного виробництва як в матеріальній, так і нематеріальній його сферах. Відповідно розглядаючи цей вид знань слід водночас із вивченням економічних умов господарювання, що пояснюється економічними законами.

За сучасного стану економічних відносин та інтенсивним упровадженням і використанням інформаційних технологій вищезазначене є надзвичайно актуальним, оскільки спеціальні економічні знання в найінтенсивніший період свого розвитку (з початку XX століття і до сьогодні) зазнавали відповідних трансформацій, що впливало на їх якісні ознаки.

В умовах трансформації економічних відносин експерт-економіст повинен мати комплексні різнопрофільні спеціальні знання (бухгалтерський облік, фінанси і кредит, оподаткування, банківська справа, економіка праці, економіка галузей промисловості, економіка сільського господарства, ознайомлення із основними програмними продуктами ведення бухгалтерського обліку на підприємствах всіх форм власності й господарювання тощо), а також знання різних галузей права (земельного, трудового тощо). Перспективи розвитку використання спеціальних економічних знань є можливими лише за умов глибокого вивчення теоретичних положень економічних наук, що мають практичний прикладний характер і пояснюють сутність господарських процесів динамічного економічного середовища за різними видами господарської діяльності.

#### **Перелік джерел посилання**

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к,96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Романюк Б. В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства : навч. посіб. Київ, 2010. 304 с.
3. Федчишина В.В. Спеціальні економічні знання та їх використання в ході оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування і судового розгляду: теоретико-правові основи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 215—218.

### **Окремі аспекти проведення судово-медичних експертиз в умовах воєнного стану**

**Олександр Груздь,**

канд. юрид. наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0370-3791>, e-mail: [alexander.gruzdd@gmail.com](mailto:alexander.gruzdd@gmail.com)

**Ольга Литвиненко,**

д-ка філософ., Криворізький навчально-науковий інститут  
Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4218-21>, e-mail: [babenko.olga11@gmail.com](mailto:babenko.olga11@gmail.com)

*На територіях активних бойових дій зростає кількість загиблих і постраждалих, тому проведення судово-медичних експертиз є дуже актуальним. Значну кількість призначених судово-медичних експертиз не проводять вчасно через велику завантаженість судових експертів. Задля*